

ՓՈԽՆՁ

ԹԻԻ 710

ՇԱՐԱԹ

1872 ՓԵՏՐՎԱՐ 19

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երեսփոխանական Ընդհանուր Ժողովը երեկ մեծագոյն մասամբ նիստ ընելով ընդ առնապահութեամբ Աղաբեգեան Սարգիս Էփէնտիի և ի ներկայութեան բաղմամբիւ (սովորականէն աւելի) ունեցողաց, հետեւեալ որոշումներն ըրաւ :

Ա. — Դաւառական հարստահարութեանց համար Ընդհանուր Ժողովոյ յանձնարարութեամբ Բաղաքական Ժողովոյ պատրաստած տեղեկագիրն կարգադրուելով, քանի մը գիտողութիւններէ յետոյ միաձայն հաւանութեամբ որոշուեցաւ որ տաճկերէնը գրուելով յանուն Ընդհանուր Ժողովոյ Բ. Գրան ներկայացուի ի ձեռն Ս. Պատրիարք Հօր և եկեղեցականաց ու աշխարհական երեսփոխանաց ոմանց :

Բ. — Կրօնական Ժողովոյ ընտրութեան խնդիրը ներկայացուելով, դարձեալ միաձայն հաւանութեամբ որոշուեցաւ որ Կրօնական Ժողով մ'ընտրուի ըստ տրամադրութեանց աղբային Սահմանադրութեան :

Զկարծուի թէ Ժողովն երեկ կարող եղաւ այս որոշումներն քիչ ժամանակի մէջ ընել, քանի մը նախորդ նիստերու առնադրութեանց մանաւանդ անցելոյն վրայ շատ մը գիտողութիւններ եղան, որովհետեւ շատ մը թերութիւններ կային : Ասկէց զատ, 300 ի չափնորոգութեամբ հանրագիր մ'ալ խեղճուեցաւ, որով պահանջէին հարստահարութեանց խնդիրը նախադասել, և անշուշտ ոմանց դրդմամբը պատրաստուած էր այս, իբր այն թէ Ժողովոյն մէջ հարստահարութեանց խնդրոյն ընդգիմագիր կամ անոր լուծման յապաղման ջանագիր երեսփոխանք գտնուէին : Ժողովուրդը երեկ փորձով տեսաւ որ ոչ ոք յերեսփոխանաց այդ խնդրոյն համար ընդգիմացաւ, և ինչպէս կարելի է այդպիսի մահու և կենաց խնդրոյ մը կարգադրութեան դէմ արգելք յարուցանել : Այս առթիւ կողալեմք մեր աղբայինները որ ամեն խօսքի հաւատ ընծայելով ի դուր չխռովին և չաշխատին, իսկ հանրագրին պատրաստութեան գրգռութեամբ աղգասէր անձանց կծանուցանենք որ այսպիսի միջոցներն ինչպէս նաեւ ծախահարիչ պատրաստելն փտած և ծիծաղելի բաներ են :

Այս անգամ ուրիշ գիր մ'ալ տեսնուեցաւ Ժողովոյն մէջ 13 երեսփոխանաց ստորագրութեամբ, յորս կգրուեալի մերն ալ : Կպահանջէինք որ, կաթողիկոսական հեռագրին խնդիրն՝ որ անցեալ նիստը դրուեց, նախադաս ըլլայ և յուզուի ու լուծուի : Բայց առա-

ջիկայ նիստին ձգելու զիջում ըրինք, նկատելով որ հարստահարութեանց տեղեկագիրը այս անգամ պատրաստուած է Բաղաքական Ժողովոյ կողմանէ, և նրկատելով որ Կրօնական Ժողովոյ ընտրութեան գործն ալ, ինչպէս Բաղաքական ըրինք, հակառակ սահմանադրական տրամադրութեանց Ս. Պատրիարք Հօր յանձնել ուղղուելը այս անգամ մենք յառաջ կպահանջէինք որ ընտրութիւնը ըստ ամենայնի Սահմանադրութեան տրամադրութեանց համաձայն ըլլայ :

Բաղաքական Ժողովն ասկէց յառաջ որոշած էր քննիչ զրկել Արմաշի վանքը, Գերապատիւ Վանահօր և Արժանապատիւ Միտրանայ ոմանց մէջ տեղի ունեցած անհամաձայնութեան և միանգամայն վանական հաշուոց տեսութեան համար : Կիմանանք թէ ի վերջոյ որոշէր է մայրաքաղաքս հրաւիրել Գերապատիւ Վանահայրն և բողոքող վարդապետներն, և յանձնաժողովոյ մը միջոցաւ կապարել քննութեան և համաբաւութեան գործերը :

Կլեմք թէ Պրուսայի աղբայնոց մեծագոյն մասին ընտրութեամբ և տեղական կառավարութեան հաճութեամբ, քաղաքին աղբային երեւելիներէն Ամիրայեան մեծապատիւ Յովակիմ Էփէնտին տեղւոյն կառավարական բարձրագոյն Ժողովոյն անդամ անուանուեր է :

Պատրիարքարանը այս շարժութեամբ անուցանելով Բ. Գրան Սեբաստիոյ առաջնորդական ընտրութիւնը, հրովարտակ և միանգամայն երրորդ աստիճանի Մէճիտիյէ պատուանշան խնդրեց Գերապատիւ Տ. Պետրոս Ծ. վարդապետի համար :

Կյուսանք թէ հրովարտուող ու պատուանշանը քանի մ'օրէն կշնորհին և Նորին Գերապատուութիւնը կ'ընտրու մայրաքաղաքս :

Սղերդի մէջ Առաջնորդին հակառակող, Անձնուէր ընկերութեան հալածող, վարժարանաց գոյուելուն պատճառ եղող Յովհաննէս անուն քահանային կիւրակէ օրը մայրաքաղաքս հասնելով Բ. Գրնէն Պատրիարքարան զրկուեցաւ ոտորիկանի մը հետ : Այս քահանայն, ինչպէս ժամանակին ծանուցած էմք, Պատրիարքարանի առաջարկութեամբ զրկուած է մայրաքաղաքս՝ կառավարութեան միջոցաւ :

Այս անգամ ներկայ պատճառաւ եկած է մայրաքաղաքս, բայց ուրիշ քանի մը անգամներ ինքնին պանդխտած է շահու համար, և գիտողութեան արժա-

նի է որ մայրաքաղաքիս շատ եկեղեցեաց մէջ պաշտօն վարելու զրկուած ու ամենէն ալ վաճառուած է անշուշտ անվայել ընթացից մէջ գտնուելուն պատճառաւ : Դիւրին է մակարեւել թէ շահու համար մայրաքաղաքս պանդխտող և շատ եկեղեցիներէ վաճառուող քահանայ մը եթէ Սղերդի պէս հեռուոր երկրի մը մէջ աւագերկցութեան և տեղւոյն կառավարութեան Ժողովոյն մէջ անդամակցութեան պաշտօններու բարձրանայ, որչափ կ'առաջագիմէ չարագործութեան մէջ և քանի նախատանօք կ'վարուի առաջնորդին և կարեւոր հաստատութեանց դէմ, տգիտաբար երբէք չխորհելով թէ ինչպէս բարձրացումն նոյնպէս անկումն կայ, և թէ ուշ կամ կանուխ կ'պատժուին չարագործք :

Արժան կը համարեմք հրատարակել՝ եղիպտոսի Առաջնորդ Գերապատիւ Տ. Մեսրոպ Ս. Արքեպիսկոպոսի յԱղեկսանդրիա և ի Գահիրէ եղած ամենափառաւոր ընդունելութեանց նկարագիրը, զոր տեսանք Զ'իւնիոյ Արշալոյս լրագրոյն մէջ, և որ պատուարժան Եղիպտահայոց և բարձրապատիւ խորվին բարեխնամ կառավարութեան առ Նորին սրբաշնութիւնն ունեցած սիրոյն ու համարման մեծ և աներկուանալի ապացոյցն է :

ԺԱՄԱՆՈՒՄՆ ՄԵՍՐՈՎ ՍՐԵԱԶԱՆԻ
յԱղեկսանդրիա :

« Յունուարի 26 ին չորեքշաբթի առաւօտուն վիճակիս արժանընտիր Առաջնորդ գեր. տէր Մեսրոպ սրբազան արքեպիսկոպոսն առաքիական շողենաւով ժամանեց ի նաւահանգիստ մեր, որուն սուրբ Աջը համբուրելու ջերմեանդ փափաքանօք խուռն բազմութիւն Հայոց գումարուած էին ի Թէրապօլիս, ուր պիտի ելլէր Սրբազանը : Համաձայն պաշտօնական հեռագրոյն տնօրէնութեանը, որ Գահիրէէն իշխանութեան կողմանէ յուղարկուած էր, 18 թիով երկու փառաւոր նաւակներ չորենաւին մօտեցած ըլլալով, մեր Առաջնորդը իջաւ անոնց մէկուն մէջ և միւսը ետեւէն կերթար ի պատիւ Ն. Սրբազնութեան :

« Մեսրոպ սրբազանն, ընկերութեամբ Մուսթաֆա Էփէնտի Սաաթիի, որ եղիպտական իշխանութեան կողմանէ դիմաւորելու համար մինչև ի շողենաւ գացած էր, նմանապէս ընկերութեամբ Գահիրէի և Աղէքսանդրիոյ աղբային քաղաքական Ժողովոյ մեծարգոյ անդամն՝ ելաւ ի Թէրապօլիս, ուր Նորին Սրբաշնութեան համար բացուած Էօշէ քիչ մը նստելով, իւր Ժողովրդեան սիրալիր ու ջերմեանդ յարգանքն ըն-

դռնեցաւ : Գաղատիոյ առաջնորդ գե-
րապատիւ տէր Արիստաքէս արքեպիս-
կոպոսն , որ՝ 10 օրէ աւելի է մեր ա-
ռաջնորդին գալտեանը կապաւն , ներ-
կայ էր այս գլխավորութեան հանդիսին :

« Գերապատիւ Մեսրոպ սրբազանը՝
ընկերութեամբ Արիստաքէս արքեպիս-
կոպոսի և Մաւթաֆա էֆէնտիի , միտ-
նելով ի քառաձի փառաւոր կառքն ,
որ իշխանութեան կողմանէ յուղարկուած
էր , ուղեւորեցաւ յեկեղեցի ուղեկցու-
թեամբ բազմաթիւ ժողովուրդեան որ
կառքերով կերթային : Կառավարութիւն-
նը յուղարկած էր նաեւ ձիաւոր զին-
ուորներ (սուլաթի) համադգեւորով , ու-
րոնք ըստ սովորութեան , ձեռքերնին
քառապինաները գէպ ի վեր բռնելով՝
Երբազանին կառքը շրջապատած էին :

« Մեր բարեխնամ Ս . Առաջնորդը
յեկեղեցին հասնելուն , փութացաւ ջեր-
մեռանդ մաղթանքներ ընել առ Աստ-
ուած՝ մեծազոր տէրութեան պայծառու-
թեամբ համար , բարձրապատիւ խորի-
վին և անոր իշխանազուն ընտանեաց
կենաց երկարութեանը և ազդիս յա-
ռաջադիմութեանը ու միութեանը հա-
մար . յետոյ համառօտ ատենախօսու-
թեամբ մի իւր խորին և անկեղծ շնոր-
հակալութիւնները յայտնելով՝ ներկայ
գտնուող հաւատացեալոց , յաւելցուց թէ
իրեն եղած այս ժողովրդական սիրալիր
ցոյցերը և իշխանութեան ու ազդին կող-
մանէ մատուցեալ պատիւներն՝ իւր ար-
ժանաւորութենէն վեր կը համարի , զի
« Ես մինակ առանց ժողովրդեանս , ու-
չինչ եմ » , ըսաւ :

« Այս ատենախօսութենէ ետեւ , Նո-
րին Սրբազնութիւնը եկեղեցական չքեղ
թափօրիւ ելաւ յԱռաջնորդարանն , ուր
Ալէքսանդրիոյ ազդային քաղաքական
ժողովոյն կողմանէ և ի գլխաց եղիպ-
տարնակ Հայոց ուղերձ մը կարգացուե-
ցաւ » :

ԺԱՄԱՆՈՒԽՆ ՄԵՍՐՈՎ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

Է ԳԻՆԵԷ

« Յունուար 27 ամսաթիւը՝ փառաւոր
և մեծ հանգիսի օր մըն էր Եղիպտոսի
այս համար , քանզի հեռագիրը աւետեց
թէ գերա . Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը
Ալէքսանդրիայէն շոգեկառք կը նստի :
Անմիջապէս շուկային խանութները գոյ-
ռեցան և ժողովուրդը որոշեալ ժամա-
նակէն յառաջ սկսաւ խումբ խումբ ի
կայարանն դիմելու , իւր բարեխնամ Ա-
ռաջնորդին յաջող վերադարձը և բարի
գալուստը շնորհաւորելու համար . քան-
զի յիշեալ ուրախաւիթ աւետիսը ար-
դէն ի միում վայրկեան տարածուած էր
բոլոր մայրաքաղաքի մէջ : Շոգեկառ-
քը ըստ եւրոպացւոյ ժամը 4 ին կէս օ-
րէն ետեւ հասաւ ի կայարանն ուր Նո-
րին Սրբազնութիւնն (որուն ուղեկից
էին Գաղատիոյ առաջնորդ Արիստաքէս
եպիսկոպոսը , Ալէքսանդրիոյ և Գահի-
րէի ազդային քաղաքական ժողովոց մե-
ծապատիւ անդամքն , տեղապահ տէր
Կարապետ քահանայն , ինչպէս նաեւ Ա-
լէքսանդրիոյ փոխ առաջնորդ՝ աւագե-
րէց տէր Աբրահամ հայրը) , բարձրա-
պատիւ խորիվին յատկացեալ ամենա-
փառաւոր սենեակը հրաւիրուեցաւ . և

այն տեղ քառորդէ մի աւելի հանգստա-
նայէ և ըստ արժանւոյն մեծարուելէ ե-
տեւ՝ ի պաշտօնէ պարտաւորեցաւ յոյժ
չքեղ կառք մը նստել ընկերու-
թեամբ Արիստաքէս սրբազանին և գէպ
ի սուրբ Եկեղեցին երթալ : Այս փա-
ռաւոր կառքը՝ որ Եւրոպայէն եկող ար-
քայազուն իշխանաց ընդունելութեանը
յատկացեալ է , առաջին անգամն է որ
կը գործածուի Պատրիարքի մը ընդու-
նելութեան համար : (Գիտել արժան է
որ այս տեղ մեր բարեխնամ առաջնորդը
Պատրիարք կը կոչուի և այս բարձր տիտ-
ղոսով ճանչցուած և ընդունուած է ե-
ղիպտական իշխանութենէն) : Բազմա-
թիւ հրացանակիր հեծելազօրք Նորին
Սրբազնութեան ետեւէն կերթային և
հարիւրէն աւելի հանգիստականաց կառ-
քերը հասարակութեան անցուդարձը
կարգիլէին : Ջարմանալի էր տեսնել ար-
տաքին գործոց պաշտօնեայ վստմ . Նու-
պար փաշայի՝ ամենապարզ կառքով մի,
ընդունելութեան հանգիսին խոնարհա-
բար հետեւելը իբրեւ ճշմարիտ ազգասէր
Հայ մի , ի մեծ ուրախութիւն հանգի-
սականաց սրոյ մէջ կը գտնուէին մեր
համազգի կաթողիկ եղբարցմէ եւս շատ
երեւելի անձինք . իսկ խպտի ազգը գը-
րեթէ ամբողջ ներկայ էր այս փառաւոր
հանգիսին մէջ : Ժողովուրդը՝ յաղթող-
ներու յատկացեալ բնական հպարտու-
թեամբ , ուրախ և զուարթ կերպու-
րանք մի ունէր , մանաւանդ տեսնելով
որ զօրանոցներէն Նորին Սրբազնութեան
մատուցուած բարեկերպ հանգերձ զին-
ուորական երաժշտութեամբ կը կա-
տարուէին :

« Սուրբ եկեղեցիէն դերթէ հարիւր
քայլ հեռու հեծելազօրք երկու կարգի
բաժնուեցան և եկեղեցական հանդէսը
քաղաքականին յաջորդեց : Գերա . Մես-
րոպ սրբազանը կառքէն իջնելով , ըս-
կըսաւ գէպ ի եկեղեցին դիմել . որուն
հետեւեցաւ բոլոր ժողովուրդը : Եկե-
ղեցւոյն գեղեցիկ զարդարանքը՝ որոնք
հազիւ թէ չորս օրուան մէջ աւարտ-
ուած էին , հաւատացելոյ ուշադրու-
թիւնը կը գրաւէին . բայց յաղթու-
թեան փառաւոր կամարը՝ թէ՛ ներքին
և թէ՛ արտաքին զարդարանքը կը գե-
րազանցէր :

« Մեր բարեխնամ Առաջնորդը՝ որ-
գիտական ջերմեռանդ սիրոյ ապացոյց ե-
ղած այս ամեն արտաքին կարգի մե-
ծաշուք զարդարանքը տեսնելով , փորձ-
կեալ սրախ եկեղեցին մտաւ և սուրբ
տաճարին մօտենալով իւր մտածական
աղօթքը և դոհութիւնները առ Բարձ-
րեալն ուղղելէ ետեւ , կարճ ու ազդու
քարոզ մի տուաւ , օրհնեց իւր հոգեւոր
սիրելի հօտը և սիրոյ ու միութեան յա-
րատելութիւն մաղթեց : Յետոյ Նորին
Սրբազնութիւնը եկեղեցական թափօրիւ
յառաջնորդարան գնաց , ուր ժողովուր-
դը գումարուելով որդիական սիրոյ և
յարգանաց համբոյրները տեղի ունեցան
սկսեալ յաղգապետէ մերմէ ի վսե .
Նուպար փաշայէ : Ի վերջոյ Եղիպտոսի
ազգային վարչութեան մեծա . անդա-
մաց ուղերձը ի լուր բոլոր հանգիստա-
նաց կարգացուեցաւ , որուն գերա .
Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը արտասուա

լից աչօք պատասխանելով , երկար կեանք
և երջանկութիւն մաղթեց նախ՝ բարձ-
րապատիւ խորիվին մերոյ , և ապա օրհ-
նեց զվսեմա . ազգապետն մեր՝ զբարե-
բարն ազգիս , ինչպէս նաեւ զհամբոյն
Եղիպտոսիոյ : Այս բարեմաղթութիւն-
ները կեցոյէներու ձայներով և ծափա-
հարութեամբ ընդունուեցան :

« Ահա , այսպիսի արժանաւոր ըն-
դունելութեամբ փառաւորուեցաւ գե-
րապատիւ Մեսրոպ սրբազանը , Եղիպ-
տոսի մեր բարեխնամ ամենապատիւ
Պատրիարք » :

Կ . Պօլիս . 17 փետր . 1872

. . . Խմբագիր .

Գիտէք անշուշտ որ կարգ մը մար-
դիկ մանաւանդ գաւառաց մէջ պղտոր
ջուր կ'իջնուեն որ ձուկ որսան և իրենց
շահ հանեն : Այս կընեն , առանց եր-
բէք պատկառ կտայ այլոց պատուոյն ,
կրօնին և ուրիշ ամեն նուիրականու-
թեանց :

Անտարակոյս այս ձախող նպատակու
է որ մեր հայրենեաց մէջ գտնուող և
բողոքականաց ազգապետ անուանեալ
Թաթեան Յարութիւն անուն անձն ալ
ստուծիւն և ուրիշ վատ միջոցներ ի
գործ կընէ հրապարակաւ , ամենաու-
կան գործ մը իրեն չարամտութեան ա-
ռարկայ ընելով :

Տարիներ յառաջ մեր քաղաքին մէջ
ամուսնութիւն մը կատարուած է երկու
կողմանց կատարեալ հաճութեամբ . յե-
տոյ այրն Պօլիս պանդխտելով և իւր ա-
մուսինը անխնամ թողլով և անառակե-
լով երկրորդ կին մ'առեր է օտար կղե-
րի ձեռօք :

Բողոքական մը ի՞նչ գործ ունի այս
խնդրոյն մէջ : Կրնաք մակարերել թէ
բողոքական մը ի՞նչ նպատակ կուենայ
երբ եթէ հրապարակաւ աղաղակ յա-
րուցանէ և աղաատութիւն չկայ՝ պօռայ ,
քարոզ կարգալով թէ Չմկիածագի հայ
երեւելիք բռնի ամուսնացուցած են աղ-
ջիկ մը , մինչդեռ՝ ինչպէս ըսինք՝ երկու
կողմանց հաճութեամբն եղած է և բո-
լոր քաղաքացին վկայ է մեր բռնին :

Բողոքական մը ի՞նչ նպատակ կու-
ենայ , երբ կպօռայ ի հրապարակի թէ
այլը ամուսնացած ըլլալով կինն ալ ա-
մուսնանալ կուզէ , բայց իշխանք բռ-
նութեամբ չեն թողուր և կրտստարկեն
կինը : Խեղճ աղգապետը կ'ուզէ բան
մ'ընել բայց չյաջողիր , որովհետեւ բո-
լորովին տխմարութեամբ կվարուի , և
մեր եկեղեցական գործերուն ալ միջա-
մուխ ըլլալու կ'յանդգնի :

Թաթեան Յարութիւնի կիմացու-
նեմը որ իւր աղաղակաց երբէք կարե-
ւորութիւն տուող չկայ մեր քաղաքին
մէջ . մեր իշխանները՝ մեր երեւելիք
իւր աղաղակաց պատճառաւ երբէք ի-
րենց յարգն ու համարումը չեն կո-
րուսաներ . Չմկիածագին՝ մեծ ու պղծ-
տիկ՝ գիտէ թէ անոնք բռնական որ և
է գործ չեն ըներ , և ընդհակառակն ա-
մենայն զօրութեամբ կ'դիմադրեն ժողո-
վրդեան գէմ ամենափոքրիկ բռնու-
թեան մը փորձ ընողներուն :

Թաթեան՝ միանդամայն հակառակ

ամենայն օրինաց, Հայաստանեայց Ս. Կրօնքը և կղերը կծաղրէ, ստախոսութեամբ և վատահամբաւութեամբ գոհ չըլլալով: Ս. յապէս իւր արժանիքն յերեւան հանելէ և յաշտ ամենեցուն ատելի ըլլալէ զատ արդիւնք չունենալու և կօշիկէն վեր ելած կ'ըլլայ: Պ. Թաթեան թող չորս հինգ հոգիէ բաղկացեալ իւր ազգին պետութիւնը ընէ:

Մարգիս Պոյաճեան

Երբ ընդունեցանք այս նամակը՝ հետաքրքրութեամբ աչքէ անցուցինք բողոքականաց ազգապետին կողմանէ Մանգուձէի միջոցաւ հրատարակեալ նամակն ալ, որպէս զի երկու կողմանց ալ ըսած ըլլամք և որպէս զի մեր գիտողութիւնները մի գուցէ ճշմարտութենէ և անկողմնակալութենէ վրիպին:

Կրնամք ըսել թէ բողոքականաց կողմանէ ո՛չ երբէք Հայաստանեայց կրօնին և կղերին դէմ այս աստիճան նախատական և ծանր հրատարակութիւն մը եղած է, որպէս Չմկիածագի բողոքականաց ազգապետին հրատարակածը, որոյ քով շատ մեղմ և ներողութեամբ գրուած կհամարուի մեր հրատարակած նամակը:

Բողոքականաց ազգապետն այս հրատարակութիւնն ըրած է առ սոսն կոխերով ամեն օրէնք և մասնաւորապէս կայսերական կառավարութեան սպագրական օրէնքը, որ պատժական խիստ տրամադրութիւններ կպարունակէ ամբողջ ազգի մը կրօնքն ու կղերը նախատել ու պարսաւել յանդգնող անձանց համար: Եթէ մեր Պատրիարքարանը և Չմկիածագի ազգայինք ներողամտութեամբ չբողոքեն և դատ չպահանջեն այս անօրէն հրատարակութեանց համար, թող Թաթիկեան ազգապետը գոհաբանական աղօթքներ մատուցանէ՝ ծանր պատասխանատուութենէ և պատժէ ճողովրած ըլլալու համար:

Թաթիկեանի նամակը ծանր է նաեւ Չմկիածագի մեր ազգային երեւելեաց պատուոյն դէմ յարձակած ըլլալուն համար: Կհարցունեմք թէ իրեն տրուած ազգապետութեան պաշտօնին հետ Հայոց ամուսնական և ուրիշ խնդրոց համար ալ դատաւոր և դատախազ կանգնելու իշխանութիւն ալ տրուած է: Իւր պաշտօնը Աստուծոյ բանը քարոզելէ անդին չանցնիր, և այս ալ կատարել պարտաւոր է առանց ասոր անոր կրօնքն պարտաւերլու, առանց ասոր անոր կղերն անպատուելու, և առանց տեղւոյն ժողովրդոց անդորրութիւնը վրդովելու: Թաթեան եթէ այսօր Հայուն կրօնին ու պատուոյն դէմ կ'յարձակի և Հայուն ներողամտութեամբը անպատիւ կ'ընայ, թող չհրաշալեւորուի և ուրիշ ազգի մը հետ այսպէս չվարուի, շատ կարելի է որ չարաչար կպատուհասի և թերեւս մահու չափ, որովհետեւ կրօնքը նուիրական է, և անոր դէմ եղած նախատինքն երբեմն զմարդ մինչեւ ի կատարելութիւն կտանի:

Թաթեանի պէս որոտդ կամ քարոզիչը և ազգապետը կ'մանին այն ստահակ մարդոց՝ որ աւարի և աւերի նպատակաւ տեղ մը կրակի կուտան և ամենէն յառաջ իրենք կըլլան «կրակ կայ» պո-

ռացող: Հայաստանեայց կրօնն ու կղերը անպատուելով ժողովրդեան ցամաքն պատճառ կըլլան, և երբ վոքրիկ ցոյց մը ըլլայ անոր կողմանէ՝ ասդին անդին կ'լինան և իբրեւ մայեռանդ ու տմարդի կանուանեն ժողովուրդը, Հայ ժողովուրդը՝ որ պարծանք կըսեմք՝ շատ ազգերէ շատ աւելի ներողամիտ, մարդասէր ու հիւրընկալ է: Մօտերս Չմկիածագի մեր ազգային գերեզմանատան մէջ մեր ազգայինք չեն ընդուներ բողոքականի մը մարմինը, անշուշտ՝ թէեւ մեզ մանրամասնաբար գրուած չէ այս դէպքին պատմութիւնը՝ կամ մեռելոյն կամ անոր ընտանեաց և կամ Թաթեանի պէս անդուռն բերան ունեցող մէկու մը կողմանէ յառաջագոյն եղած թշնամանաց վրէժխնդիր ըլլալու գիտմամբ: Ինչէր պատճառը որ տարիներ յառաջ բոլոր մայրաքաղաքս տակն ու վրայ եղաւ, Բ. Դաւան միջամտեց և բողոքական գետպանք սպառնացան, սակայն անկարելի եղաւ մեր ազգային գերեզմանատան մէջ ընդունիլ բողոքականի մը մարմինը: - ո՛չ այլ ինչ. եթէ ո՛չ մեռելոյն ի կենդանութեան իւրում մեր կրօնին դէմ ըրած թշնամանքն, զոր ոչ ոք կարաց անմեղադրելի համարիլ և ընդհանրապէս արդարացի դատեցաւ մեր ժողովրդեան զայրոյթն և անձնդիր ընդգիծութիւնը:

Ներողամտութիւն. բայց և այն սահմանն ունի. գառլինք անդամ երբեմն վագր ու առիւծ կդառնան:

Ի վերջոյ՝ կիսափաքիմք որ Թաթիկեան ազգապետը, ինչպէս մեր արժանայարգ նամակագիրն ալ գիտած է, կօշիկէն վեր չընէ և քանի մը հոգիէ բաղկացեալ իւր ամենափոքրիկ հօսին հովուութեան սահմանէն չանցնի, որպէս զի չլինասի: Հայերը, բողոքական ազգապետաց կարեկցութեան պէտք չունին. թող ի զուր չիղձկի Թաթեան, և թող իւր վրայ լայ:

... Խմբագիր

Ձեր անկողմնակալ էջերուն մէջ մի քանի հաղորդելիք տեղեկութիւնքս ասպրնջականելու պատրաստ գտնելու յուսով է որ ձեռն ի գրիչ շարժելու խրատեսցայ:

Եթե ամեն ի վեր որ հայրենեացս գրիւրէն տարագրեցայ, հետեւեալ գաւառաց մէջէն անցնելու ատենս ազգային վարժարանաց մէկ քանիին այցելութիւններ ընելով՝ անոնց վիճակին վերահասու գտնուելու չ'ըսեմ բարեբաղդութիւն այլ իրօք ցաւալի դժբաղդութիւն ունեցայ:

Եւրոպայի Գաղաքին դպրոցները թէպէտ չկրցայ այցելել, սակայն անկէ ասդին երկու ժամու չափ հեռաւորութեամբ յանուն Ս. Յովա. և Աննայի վանք մը կայ. աստ եղած գիշերօթիկ վարժարանը բաւական յառաջդիմութեան մէջ տեսայ, որոյ դասատու է Ծ. Եան աշխուժեղ երիտասարդը, և որոյ խիստ սիրալի վարմունքը կհաւաստէ իւր ազնիւ ու կատարեալ ոգւոյ տէր անձ մ'ըլլալը: Այս վանուց Հ. Ս. վարդապետը ընկի ամասիացի՝ վանահայր

հանդիսացած է. սա նոյնպէս անխնայ ճիւղեր կհոսէ վարժարանին յառաջդիմութեան:

Ձեռք: Թէպէտ հայ բնակիչք սակաւութիւ են. սակայն երկրագործութեան տրուեալը ծաղկեալ ըլլալուն՝ սակաւ անձինք չեն դռնուիր հարուստ մասերէ բայց եղաւ որ մէջերնին բնաւ մուտ գործած չէ դաստիարակութիւն և ուսումնասիրութիւն՝ կենաց և մարդկութեան վերկաւէտ առարկայները. ժողովրդեան մեծ մասը բիրտ, ազգասիրութեան և կրօնասիրութեան փափուկ զգացումներէ բոլորովին թափուր կ'գտնուին. հոս հայերէնն անգամ կորսուած տաճկերէն լեզուն ընդհանրացած է:

Մասնաւոր: Ուր երեք ազգային վարժարաններն ալ զուրկ ի յառաջդիմութեանէ ցաւալի վիճակ մ'ունին, Ներսիսեան վարժարանը՝ որ ցարդ ուսման արդիւնք մ'ազգին չ'ընծայած է, այլ միայն աւսուցում ուսումնարան է կ'ըսուի, կերեւի որ դպրոցի այժման Գ. դասատուն եպեթի թոյլտուութեանն պատճառաւ գործ յառաջ չ'երթար: Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն դպրոցն ալ չէնքին հոյակապութեան կողմանէ քաղաքին մէջ առաջինն է: Հոս գտնուած Կ. Եան դասատուն իմաստակ մէկ մ'ըլլալով քանի մ'անգամ եղի դպրոցը մտած և առանց արդեանց հետք մ'ունենալու հրաժարած է. վարժապետութեան պաշտօնով ազգին երեսէն բաւական հարստութիւն գիղեր է, և գեռ կ'դիղէ. աւաղ որ ազգը գեռ կ'պարարէ այսպիսի դասատուաց քսակն ու յագուրդը, իւր ճըթաւ համազումէն խաբուելով թէ՛ դըպրոցը ըսելը հասարակ ընթերցանութիւն և եկեղեցական երաժշտութիւն միայն աւանդուելու տեղ ըսել է: Գարձեալ այս քաղաքին մէջ մօտերս նոր բացուած Եղեղեան վարժարան մ'ալ կայ, որ և է ազգային կամ թաղական անհատից ազգեցութենէ ազատ. հոս ևս վերջին այցելութիւնս տալով գէթ յուսոյ պղզտիկ կայծ մը արթնցած դտայ սրտիս մէջ. քանզի տեսայ և խղճիւ վկայեցի թէ տարրեր էր միւս վարժարաններէ իւր դէպ ի յառաջդիմութիւն արշաւը:

Մարտի: Տեղւոյն ազգայնոց մէջ աղմկայող վրժորիկ մը բրդած էր մտած առաջին օրս. պատճառը քննելով իմացայ որ գերապ. Եղեղեան սրբազանը կուզէ եղեր վանքին նորահաստատ գիշերօթիկ վարժարանին ապագայ վիճակը ապահովելու համար նոյն իսկ վանուց արջառներէ հասոյթ մը գոյացնել տեղւոյն ազգայնոց բազմաց համահաճութեամբը զանոնք ի վաճառ ածելու որոշումն ընելով. բայց քանի մը միապետական իշխանութիւն վարող բացարձակ անձինքներ պատճառ եղեր են իր նպատակին չյաջողուելուն, զանոնք ծախուելէն ետ թողլով. ըստ որում սոքա ժամանակ մը վանքը... իրենց սեփականն ըլլալ կ'կարծեն եղեր:

Գեր. Եղեղեան սրբազանը ազգին պատուոյն ու յառաջդիմութեան սաստիկ նախանձախնդիր հանդիսացող եպիսկոպոսներէն մէկն է. իւր հետ միայն քանի մ'անգամ տեսակցութիւն ընելովս քաջ ծանօթացայ նպատակին, սա է լրոյ

կտեղեկանամք թէ Ամասիոյ մէջ կանգ-
նելիք կեդրոնական գաղութին համար
գեռ գործին ձեռք չնետած մէկ ու կէս
լիրայ ալ կառավարութեան սնտուկէն
թողակ յատկացնել տուեր է : Ներկայ
յուզման վախճանն չկրցայ դիտելու ըս-
պասել , քանզի ստիպուեցայ հաս երկայն
ժամանակ չմնալ : Այս տեղի գաղութին
վիճակն ալ Ամասիոյէն շատ տարբեր չէ-
ուստի անոր վրայ խօսելն ալ աւելորդ
սեպելով միայն սա չափ մը կըսեմ որ
տեղւոյն ազգայինք կիւրակէ օրեր ժա-
մերն առանց ընդունայն զոհերու՝ միա-
համառ քարոզութեան անսալու կ'դի-
մեն յեկեղեցին : Հոս աշխարհական ան-
ձէ Գ. անուն մէկը կիւրակէ օրեր կը
քարոզէ : Բազմազանութիւնը քաղաքին
մէջ աբմատ ձգած ըլլալուն , գուցէ
հայք իրենց մէջ ճարակելու տեղի չտան
այս միջոցաւ :

Այս երկրէն անդին Հոգի Գեղեցիկ
Կեդրոն քաղաքները կան . այս օրերս յա-
սածնուս նայելով վէճերը քերթիւ եկե-
ղեցին կողպատուեր է աւազակաց ձեռքը
կառավարութեան կողմանէ ամեն միջոց
ձեռք առնուելով քաղաքին շրջակայնե-
րը անդադար կը խուզարկուի եղեր այս
աւազակ անձինքը ձեռք բերուելու հա-
մար :

1 փետրվար 1872

Մարտուն

Ծառու

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Կայսերական կառավարութիւնը ո-
րոշեր է որ պաշտօնատարաց որդիք
Սուլթանիէ գաղութը ընդունուին , որոշ-
եալ տարեկանը փոխանակ կանխիկ և
միահամառ վճարելու՝ 12 ամսոց մէջ
մասն առ մասն և իրենց ամսականներէն
հատուցանելու պայմանաւ : Այս որո-
շումն եղած է ի դիւրութիւն պաշտօնա-
կան անձանց :

— Մօտերս ֆէօսթէնճէի երկաթուղւոյն
շողեկաւքերը ֆէօսթէնճէի մօտ դժէն
գուրս ելնելով՝ Տիմիթրի անուն մէ-
կը կտոր կտոր եղեր է և ուրիշ քանի
մ'անձինք վիրաւորուեր են : Այս պատ-
ճառաւ , ընկերութիւնն ալ 600 լիրայի
չափ վնաս ըրեր է :

— Պալատայի կողմը Շամախ ըսուած
քաղաքին մէջ անցեալները խիստ ուժ-
գին դեմաւազարժ մը պատահելով , մէկ
քանի հազար տուն հիմնայատակ եղեր
և մեծ վնաս պատճառուեր են : Ռուսաց
կայսրը ըսելով այս տրկածը՝ 20 հազար
գարաօն զրկեր է՝ վնասելոց բաշխելու
համար :

— Ռուսիոյ կառավարութիւնն այս
օրերս դրամանենդ ընկերութիւն մը գը-
տեր է , որոնք երեք տարիներէ հետեւ
կգործեն և այսչափ ժամանակի մէջ 300
հազար գարաօնի թղթադրամ շրջաբե-
րութեան հանել յաջողեր են :

— Ծանուցած եմք , Անգղիոյ եկե-
ղեցեաց մէջ գոհարանական խաղժքներ
ըլլալն վասն բժշկութեան գահաժա-
ռանդ իշխանին : Այս օրերս Լոնտոնի
Ս. Պօղոս եկեղեցւոյն մէջ ալ այս առ-
թիւ գոհարանական հանդէս կատար-

ուեր է ի ներկայութեան թագուհւոյն՝
բոլոր պաշտօնէից և իշխանաց : Այսպի-
սի հանդէս ասկէց 83 տարի յառաջ տե-
ղի ունեցեր է Գէորգ Գ. թագաւորին
բժշկութեան առթիւ :

Գահաժառանգ իշխանը օր յօրէ կաղ-
դուրելու վրայ է , և իւր ամուսնոյն հետ
կառքով շրջագայել սկսած է :

— Յունաստանի մէջ այս տարի յորդ-
անձրեւներ եկած ըլլալով , երկրագոր-
ծութեան մեծ վնաս պատճառուեր է , և
չափ կամուրջներ կործանելով երթեւե-
կութիւնը դժուարացեր է և ժամանակ
մը գաղաւթեր են յարաբերութիւնը :
Հետեւաբար կկարծուի թէ հեղինք այս
տարի արմատաց կողմանէ նեղութիւն
պիտի կրեն :

— Յունաստանի կառավարութիւնն
այս օրերս շատ մը կեղծ արժեթուղ-
թեր ձեռք բերեր է , բայց անոնց հե-
ղինակները ձերբակալուելէ յաջողեր տա-
կաւին :

— Ճաբոնի կառավարութիւնը որո-
շած ըլլալով որ գաղղիական ու գեր-
մանական օրէնքները ճաբոնի մէջ ալ
գործադրուին , Գաղղիայէն ու Գերմա-
նիայէն մէկմէկ օրէնագէտ անձինք ու-
զեր ու ընդուներ է :

— Գաղղիոյ կառավարութեան ձեռքն
անցեր են այս օրերս գահաւորոյն Նա-
բոլէոնի կողմանէ առ գաղղիայիս ուղ-
ղուած շրջաբերականի մը բաղմնութիւ
օրինակները : Գաղղիական լրագրաց նա-
յելով , Նաբոլէոն նոր յայտարարութիւն
մ'ալ պատրաստած է և Պելճիգայի մէջ
հաղարաւոր օրինակ տպագրել տալով
Գաղղիոյ մէջ պիտի ցրուել տայ եղեր :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԱՂՏՆԻՔ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՄ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵՆՈՑ

Վասն ամուսնացելոց և ամուսնացողոց

Գ. ԳԱՏԱՍԵՆ

Բովնդակոնիւն . — Կոչումն և նպատակ
ամուսնութեան . — Ամուսնական կենաց
համար պահանջուած մարմնական յատ-
կութիւնք . — Պայմանք և կանոնք ամուս-
նական յարմարութեան . — Յղութիւն . —
Կաթնատուութիւն . — Կաթնառ կին . —
Դարմանումն երախայից . — Վարժութիւն
երախայից . — Մանկունք հիւանդութիւն-
ներէ ապահովցնել . — Մանկանց նախնա-
կան կրթութիւնը . — Մանկանց ակռայնե-
րը . — Բարեկազմ մանկունք . — Արտա-
դրումն արու կամէգ երախայից . — Պահ-
պանութիւն ստամոքսի . — Դարման ան-
կարողութեան . — Դարման անկարող պար-
բերականի . — Ճէյմսի սթօմաքլինը . — Գաղտ-
նիք և առաջնորդ . — Խօսք առ ամուրիս . —
Մշտաբաւ տարեցոյց ամուսնական :

Գին 4 1/2 դրուշ

Կը ծախուի ամեն հայ գրաւաճառաց
քով , նաեւ կամուրջի գլուխը պարագան .
կեդրոնատեղին է Ֆրէնկեան գրատունը
Մէրճան փողոց թիւ 67 Բաստրմաճի խա-
նի կից :

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂՂԻԱՐԷՆ ԼԵՁՈՒԻ

ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ

Ի ՊԵՏՍ ՀԱՅՈՑ

Գաղղիարէն լեզուին ուսման փափա-
քողաց դիւրութեան համար երեսադի-
մայ վանական մամուլն հրատարակած է
այս գաւազիրքն , որ գլխաւորապէս եր-
կու մասերէ կըաղկանայ : Առաջին մասին
մէջ կարուանակին գրեր , վանկեր , բա-
ւեր , կարճ ասացուածներ՝ հայագիր
հնչմամբ և հայերէն նշանակութեամբ
միատին . իսկ երկրորդին մէջ կարու-
նակին բարոյական մտածութիւններ և
ազգային պատմութենէ ու աշխարհագ-
րութենէ : Գաղղիարէն թարգմանուած
համառօտ ընթերցումներ : — Գինն է
100 փարայ :

ԲՕԼԻՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՊՐ. ՄՍԵՐԵԱՆ

ՏԷՐԵԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՏԻԳՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՏԵԱՆ

Ա. Տիմայի այս սիրահարական վէ-
պը կծախուի ի Զմիւռնիա ի տպարանի
Տէտէեան և Պ. Հայրապետ Շահվէրի-
եանի գրատունը , ի Կ. Պոլսի՝ Տէտէեանց
վաճառատունը , Չաղմագճըլար եօգու-
շու , և գրավաճառաց քով : Գին 10 դա-
հեկան :

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

ԽՈՐԷՆ Վ. ԳԱՐ. ԱՇԸԵԱՆՑ

Արմաշի վանական մամլէն գերա-
պատիւ վանահօր հրամանաւ ի լոյս ըն-
ծայեալ է Տրամարանութեան այս գա-
ւազիրքը : Մեծարգոյ ուսուցիչք եթէ
անդամ մը ուշի ուշով աչքէ անցունեն
այս նոր գաւազիրքը , անշուշտ մեզի
հետ պիտի վկայեն թէ ասով շատ պարզ
և դիւրասանելի եղած է տրամարա-
նութեան պիտանի դիտութիւնը , և աղ-
գային վարժարանաց մէջ ընդունուելու
արժանի է : Գինն է 10 դրուշ և կը ըտ-
նուի Գալաֆեան գրատունը :

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆԶԻ

1. Միայն շարաթ օրերը կը հրատարակուի :
2. Տարեկան բաժանորդացիին է միայն երկու ար-
ծաթ մէճիս՝ կանխիկ վճարել թէ մարաքաղաքիս և
իւր արուարձանաց և թէ գաւառաց համար :
3. Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան
ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
4. Հատը 40 փարայ է , և կը տնուի ամեն Հայ
գրավաճառաց խանութները և ձեռք ծախողներու
քով :
5. Ծանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի
համար : Աւելի ատան կըլլայ աւելի անգամներու հա-
մար :
6. Խմբագրութեան վերաբերելու օր և է գիր ուղ-
ղելու առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Արմաշեան , Կ. Պոլսի
Քիւրճի խան վարի յարկ թիւ 26 :

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎԱԿԻԳԱՎԱՅԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՔԻՒՐԴՅԻ ԽԱՆ ՎԱՐԻ ՅԱՐԿ ԹԻՒ 26